شبکه یاریگران
پیشرفت ایران

پدیدارشناسی اعتراضات و معماری نهادینگی

ریشه‌یابی فقهی و طراحی ساختارهای مدنی برای گذار از بحران

استاد خاکی | نشست تحلیل سیاسی و فقهی | پاییز ۱۴۰۲

شبکه یاریگران
پیشرفت ایران

واقعیت میدانی: کاهش کمیت، جهش رادیکالیسم

۱

۵۵٪
تجربه حضور در تجمعات در ۴۰ روز نخست

۲

۷۵٪ الی ۸۰٪
حامیان امتداد تجمعات در ماه‌های نخست

احساس نادیده انگاشته شدن، موتور محرک خشم
و تندتر شدن زبان خیابان است.

شبکه یاریگران پیشرفت ایران

مدل سه‌لایه تحلیل: از مبانی تا میدان

لایه ایدئولوژیک

فقه سیاسی اسلامی و ظرفیت‌های بنیادین در مواجهه با خشم عمومی

لایه نهادی

ظرفیت‌سازی ساختاری مانند اصل ۲۷ قانون اساسی و قوانین شفافیت

لایه تکنیکی

اجرای میدانی و خطاهای تقلیل‌گرایانه در محدودسازی تجمعات

راه برون‌رفت، اتصال ارگانیک این سه لایه است؛ نه سرکوب خیابان و نه انفعال حاکمیت.

شبکه یاریگران پیشرفت ایران

لایه ایدئولوژیک: تمثیل فقهی «قفل شکسته و دزد گرسنه»

خشم خیابان

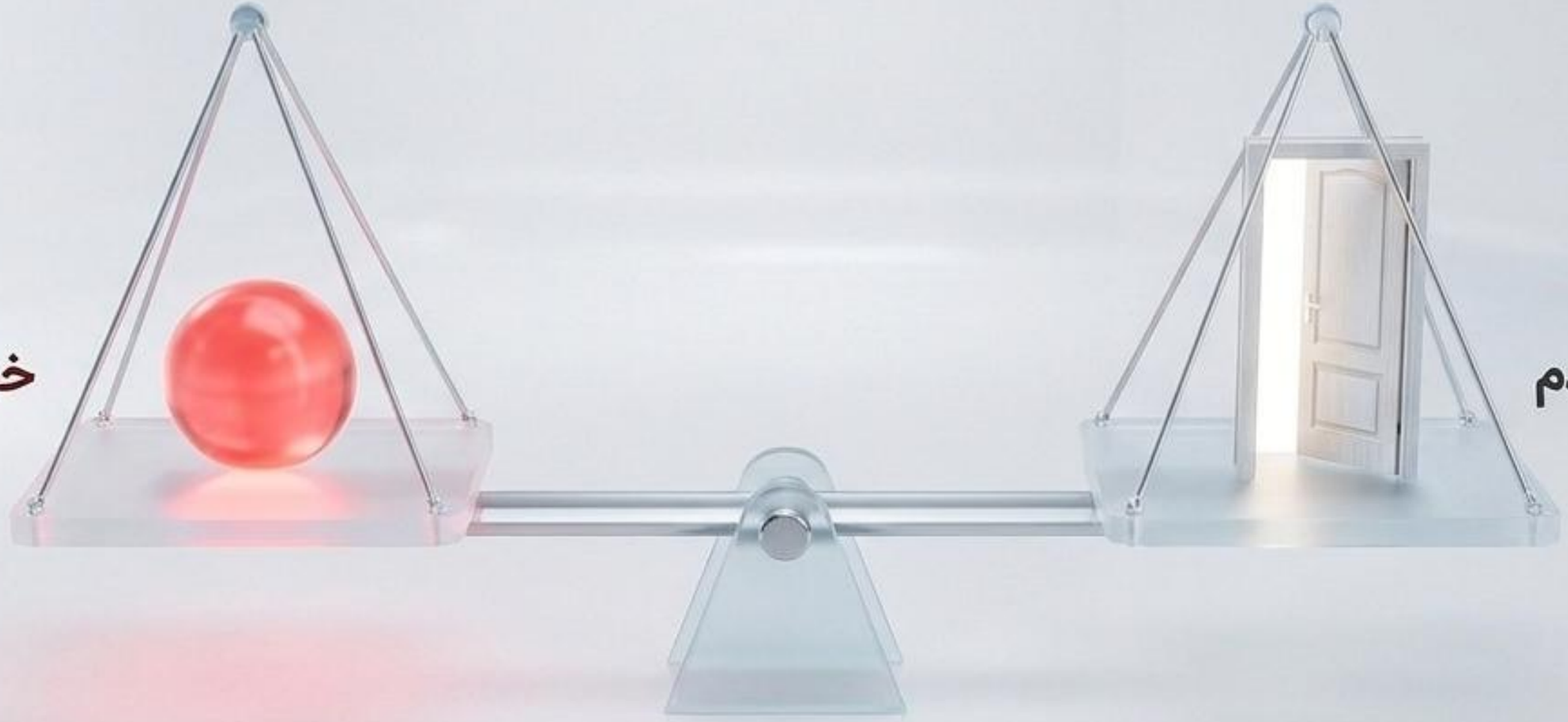

نادیده گرفتن مردم

حکم شرعی

پرخاش حرام است، اما حاکمیت حق برخورد چکشی ندارد زیرا خود در ایجاد شرایط مقصر است.

رابطه علت و معلولی

صدای پرخاشگرانه، معلولِ مستقیمِ نادیده گرفته شدن است.

شرایط اضطرار

اگر حاکمیت درِّ گفتگو را باز نگذارد، حدّ از معترضِ خشمگین ساقط می‌شود.

شبکه یاریگران
پیشرفت ایران

قاعده «اِصْحار»: شفافیت به مثابه پادزهر سوءظن

«فَأَصْحِرْ لَهُمْ بِعُذْرِکَ...»

گمان‌های بد و سوءظن

همراهی و تقویم علی‌الحقّ

۱. به میدان آوردن عذر:
طرح علنی دلایل و محدودیت‌ها با مردم.

۲. ریاضت نفس:
پایین آمدن از برج عاج و تمرین تواضع.

۳. تجلغ به حاجتک:
جلب اعتماد برای پیشبرد سیاست‌های سخت.

شبکه یاریگران
پیشرفت ایران

دُگم سیاسی اسلام: آزادی انتقاد از رهبران

عدم تعطیلی در بحران

حق نقد حاکمان (النصیحة لأئمة المسلمین) حتی در شرایط جنگی و امنیتی تخلف‌ناپذیر است.
قانون اساسی نیز حکومت نظامی بیش از یک ماه را ممنوع کرده است.

افتخار ایدئولوژیک

استناد امام خمینی(ره) به انتقاد تند اعرابی از خلیفه دوم، به عنوان فخر حکومت اسلامی در برابر نظام‌های بسته.

شبکه یاریگران
پیشرفت ایران

قاعده تحمل: مواجهه با خُرق و عُنف خیابان

«ثُمَّ احْتَمِلِ الْخُرْقَ مِنْهُمْ وَ الْعُنْفَ»

تبصره حیاتی

با دستمال کثیف نمی‌توان شیشه را پاک کرد؛ خطای حاکمیت، خروج معترضان از جاده عدالت را توجیه نمی‌کند.

تکلیف حاکمیت

کنار گذاشتن تکبر. حکومت در این بستر حق بستن دهان معترضان را ندارد و موظف به شنیدن است.

خُرق و عُنف

زبان تند، دریدگی کلام و پرخاشگری معترضان.

شبکه یاریگران پیشرفت ایران

ماتریس هشدار تاریخی: بن‌بست افراط دوگانه

کالبدشکافی بحران دوران خلیفه سوم بر اساس خطبه ۱۶۰ نهج‌البلاغه

جزُع (بی‌تابی مردم)

مردم از حد خارج شدند و به جای مطالبه‌گری ساختاریافته، به خشم کور روی آوردند.

استئثار (ویژه‌خواری حاکمیت)

حاکمیت کلام ملت را نشنید، انحصارطلبی کرد و مسیر یک‌طرفه شد.

حکم خداوند (ولله حکم واقع):

مجازات برای هر دو طرف. راهکار، بازگشت به اعتدال و نهادینگی است.

شبکه یاریگران
پیشرفت ایران

لایه نهادی: ترجمه ایدئولوژی به معماری قانون

اصل ۲۷ قانون اساسی

آزادی تجمعات و احزاب به عنوان بستر اصلی خیابانی کردن سیاست (بدون حمل سلاح).

قانون شفافیت اطلاعات

ابزار قانونی برای پاسخگو کردن دستگاه‌ها پیش از رسیدن به نقطه جوش خیابانی.

فقدان ظرفیت نهادی، بهانه‌ای به دست انحصارطلبان می‌دهد تا تیغ قانون اساسی را کُند کنند.

شبکه یاریگران پیشرفت ایران

لایه تکنیکی: فرم‌های اجرایی نباید ایدئولوژی را قید بزنند

معماری اصیل نهادی

- تمام عرصه اجتماعی بستر گفتگو است.
- امتداد سنت تاریخی «بست‌نشینی».
- تنظیم‌گری مدنی (اطلاع‌رسانی قبلی، عدم انسداد ترافیک).

کنترل تقلیل‌گرایانه

- تخصیص پارک‌ها یا فضاهای ایزوله برای اعتراض.
- فیلتر کردن حق مشارکت از طریق تکنوکراسی پنهان.

تکنیک، حق محدودسازی و قید زدن بر آرمان‌های ایدئولوژیک اسلامی را ندارد.

شبکه یاریگران پیشرفت ایران

کنشگری سازنده: نقشه راه نیشکر هفت‌تپه

نتیجه

بازگشت بیت‌المال و تجلیل رهبر انقلاب.

روش

مطالبه‌گری تخصصی و اتحاد بدون تخریب ساختار.

زمان

۵ سال استقامت مدنی در شوش.

مطالبه‌گری ساختارمند در دل نظام، مؤثر مؤثرترین جایگزین برای رادیکالیسم کور است.

شبکه یاریگران پیشرفت ایران

جمع‌بندی: در آستانه یک گذار تاریخی

۱. میانگین خیابان:
در مطالبه عدالت، رفتار اسلامی‌تری نسبت به ساختارهای مسدود نشان داده است.

۲. مسئولیت آغازگر:
حاکمیت در نشنیدن پیش‌قدم بوده و باید جبران کند.

۳. خویشتن‌داری استراتژیک:
نیازمند ظرفیت‌سازی نهادی هستیم تا انقلاب از این مسیر بهره‌مند شود.

«خویشتن‌داری خفه شدن نیست؛ درک چارچوبی این است که چگونه ظرف ظرف ایدئولوژیک اسلام را به یک بستر نهادی ماندگار تبدیل کنیم.»